

Rosa Font, escriure per existir

Text > DAVID PAGÈS I CASSÚ

Rosa Font Massot (Sant Pere Pescador, 1957), escriptora i professora, és una de les millors poetes contemporànies de les lletres catalanes. Ja de petita li agradava cantar les cançons que componia amb melodia i lletra. Després van venir els primers poemes escrits. Dues professores la van animar a escriure durant la joventut: Carme Pibernat i Maria Àngels Anglada. De llavors ençà ha edificat una obra literària sòlida, que acull diferents gèneres i que fa molt de goig. Es tracta d'una persona convençuda que la literatura és capaç de portar-nos cap a un espai on es pot sentir, que és el mateix que ser.

>> Rosa Font, que sosté dos dels seus llibres de poemes. (Foto: JOAN AURELI MARTÍ)

Quan penseu en la vostra infantesa a Sant Pere Pescador, quins són els primers records que us venen al cap?

Dir infantesa a Sant Pere és dir camps, aigua, mar, jocs, gats, paller, cançons, bicicleta... És dir tot el que es pot mirar amb els ulls esbatanats d'un infant essencialment feliç.

La vostra obra poètica s'inspira en el món de la natura; en concret, en el paisatge de la vostra infantesa a l'Empordà. Ens podríeu dir un lloc de la comarca pel qual tingueu una predilecció especial?

Pel camí de Mig de dos Rius, que hi ha a la banda esquerra del Fluvià, poc abans d'arribar a la desembocadura. És un camí que ja feia de joveneta i al qual m'agrada tornar. Podria semblar que sempre és el mateix, però té tants matisos com dies i moments. No només pels canvis que s'hi observen en les diferents estacions de l'any, sinó també per les tonalitats de la llum, que van variant d'acord amb el temps que fa i en cada instant del dia.

També us inspireu en els petits moments de la vida quotidiana, tant els lluminosos com els foscos...

Considero que hi ha petites coses de la vida quotidiana que donen sentit a l'existència i que també són l'origen d'alguns dels meus poemes i novel·les: una foto, un quadre, una paraula, una conversa; la contemplació del mar, d'un riu; els arbres o els insectes; una mirada, un gest... I també hi ha moments més foscos: el dolor, la tristesa per algun fet que ens colpeix, i el mal (desgraciadament hi és) que es desplega en la humanitat ferida. Qualsevol imatge, objecte, fet o sensació es pot convertir en poesia, perquè la poesia s'escriu amb aquestes petites coses, amb tot allò que t'acompanya, que et fa feliç o que et fereix, i es projecta cap a l'àmbit del misteri, del que és desconegut i invisible. És un procés de recerca constant.

El fet de poder tenir l'escriptora Maria Àngels Anglada com a professora de literatura degué ser tot un privilegi, oi?

Sí, de Maria Àngels Anglada en tinc un record gratíssim. D'una banda, perquè a les seves classes de literatura espanyola ens va introduir en la literatura catalana i llegíem Jacint Verdaguer, Joan Maragall, Salvador Espriu... I això en els anys del franquisme, quan estava estudiant

>> Rosa Font, en l'escriptura de la qual pesa molt el bagatge literari. (Foto: JOAN AURELI MARTÍ)

sisè de batxillerat a les Escolàpies de Figueres. De l'altra, perquè quan vaig començar a escriure poemes amb més coneixement, l'anava a veure algun estiu a Vilamacolum i li demanava l'opinió sobre alguns. De les traduccions del grec de la seva obra *Les germanes de Safo*, en va néixer el meu llibre de poemes *Quatern d'Erinna de Telos*, que ella em va prologar.

Dieu que llegíeu Jacint Verdaguer, Joan Maragall, Salvador Espriu... Ens agradaria que aplicéssiu un adjectiu a cada un, i també a d'altres escriptors que coneixeu molt bé: Carner, Pla, Riba...

Carner, sensitiu; Espriu, contemplatiu; Maragall, vitalista; Pla, sagaç; Riba, savi; Verdaguer, panteista...

«Sempre que vulguis escriure has de tenir alguna cosa a dir», us suggeria Anglada a propòsit d'algun escrit que li portàveu.

I tant! Aquest és un dels ensenyaments que vaig aprendre d'ella: no es pot escriure amb un retoricisme buit, sinó que s'ha d'escriure des del que es podria anomenar «veritat literària» o amb el que alguns han batejat com a «crear veritat», en el sentit que el poeta, des del que considera la seva veritat sempre subjectiva i carregada de dubtes, pot revelar petites veritats i ser capaç, de vegades, de mostrar el que hi ha més enllà de les certeses. El poeta, una mica com l'Àlícia de Carroll, fa un camí d'essencialització, d'alliberament dels elements més superflus, per poder travessar el mirall i arribar

a aquest estat en el qual és possible la creació. I després ha de tornar.

Si mirem enrere, veiem que, en els últims cent cinquanta anys, s'han fet passos importants a favor de la creació literària i del reconeixement social de la dona. Pensem en molts noms: Aurora Bertrana, Víctor Català, Carme Karr, Dolors Monserdà...

Aurora Bertrana fou una pionera en el seu temps: viatgera i compromesa amb la defensa dels drets de la dona; Víctor Català va obrir les portes a una narrativa capaç de trencar tabús, encara que després s'hagués d'amagar amb un pseudònim; Carme Karr i Dolors Monserdà van lluitar, amb les seves obres literàries i amb el seu activisme, per aconseguir la formació de la dona treballadora i la igualtat de drets. El que elles van iniciar ara es pot veure en l'empenta literària de moltes dones de generacions posteriors: des de Montserrat Roig, Maria Àngels Anglada, Montserrat Abelló, Carme Guasch, Quima Jaume, Maria Antònia Oliver, Maria-Mercè Marçal... fins a les escriptores més joves.

Hi ha una citació vostra que ens agradaria que comentéssiu: «Escric per existir».

Afirmo que escric per existir perquè escriure és, per a mi, una forma de vida que em permet endinsar-me en un univers en què desapareixen les

>> Rosa Font, que s'inspira en petites coses de la vida quotidiana. (Foto: JOAN AURELI MARTÍ)

coordenades espai-temps. I aleshores la vida esdevé un àmbit de plenitud i d'harmonia. Escric perquè escriure és comprendre, imaginar, contemplar amb ulls ingenus el que ens ofereix la vida: tant l'alegria com el dolor. Escric per escoltar el temps i per sentir el silenci, per plantejar-me interrogants eterns que mai no sabré respondre, perquè accepto la fugacitat de l'instant, l'atzar que ens escomet i el risc de viure. Escric perquè estimo les paraules, perquè m'ensenyen a construir el que soc i el que penso, el que sento i el que visc. Perquè són les paraules

les que donen forma al meu univers i el justifiquen.

Moltes raons, i bones...

Escric perquè em sé efímera, però no escric per lluitar contra l'oblit, sinó per combatre el no-res, que és la por i és el buit i és el silenci estèril. Sempre penso que el o la poeta és algú que es troba en un lloc a l'ombra, però que busca la llum, com a sinònim d'allò que se'ns revela d'una forma impensada, i que neix de l'interrogant i del dubte, de les contradiccions i les febleses que tots arrosseguem. I en aquesta ruta cap a

>> Espectacle poètic a la sala La Planeta de Girona el 2004, amb Pep Vila i Roger Costa-Pau.

Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. EL PUNT (MANEL LLADÓ).

>> El 1996, en una presentació amb J. N. Santaaulàlia a la Llibreria 22.
Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. DIARI DE GIRONA (JORDI RIBOT).

la llum hi ha la recerca, no la solució. Però aquesta recerca també és vida.

Cartes a un jove poeta, del poeta alemany Rainer Maria Rilke, és un dels vostres llibres de referència. Què li escriuriu, a un jove poeta que us demanés consell?

A un poeta, jove o no tan jove, li diria que fos fidel als dictats de la seva personalitat, del seu pensament, de la seva manera de veure el món, però que, a més, conegués els mecanismes de la poesia. No n'hi ha prou amb els pensaments o les idees, el que cal és saber jugar amb les paraules i les imatges, perquè la poesia, com totes les formes d'art, també es regeix per unes convencions, de les quals es pot prescindir (si es vol) només quan es dominen. De fet, la poesia és una barreja de pensament i d'imatges, de ritme i de silencis, de recerca de la paraula creadora, de despullament interior (es tracta d'«escombrar la casa» per poder-la purificar, com diu Anne Carson), però també és, bàsicament, una forma de revelació, i els mecanismes de la creació poètica sempre seran un enigma.

Heu conreat gèneres diversos, però la poesia us ha acompanyat sempre.

Sí. No he deixat mai de llegir poesia ni d'escriure'n, encara que sigui amb intermitències. He caminat al costat de la poesia com qui fa un trajecte vora el riu i troba camps i boscos de

pollanques i veu escarabats al corriol i no pot parar de caminar ni de tenir els ulls esbatanats. El guien la inquietud d'avançar, de conèixer tot allò que és desconegut i d'abraçar-ho, i l'ansia d'arribar a aquell indret on germina la creació, la paraula justa, on es desplega el pensament amb absoluta llibertat. Però no sempre s'atrapa aquest «estat creatiu», com deia Paul Valéry. A vegades només és un alè fugaç i a vegades és més durador, com m'ha passat (crec) amb l'escriptura de dos llibres: *La llum primera* i *Esquerda*. Immergir-se en un estat creatiu vol dir, sovint, sorprendre's del que s'ha escrit.

El mes de febrer passat vau presentar a Girona el poemari *Esquerda*, els poemes del qual us van sortir de manera irrefrenable mig any després de la mort de la vostra mare...

Quan perdem una persona estimada hi ha, diria, un procés. Primer, la commoció; després, la percepció del buit, i després, en el meu cas, va venir aquesta pulsio per convertir-lo en un acte poètic i el desig d'apel·lar a la memòria per intentar restablir el qui és absent. En el camí de la composició dels versos d'*Esquerda* em vaig haver d'enfrontar a la impossibilitat de dir aquesta percepció del buit. Com es pot convertir en un acte poètic el buit i el dolor que genera? Potser la millor resposta és el silenci. Però llavors es desperta aquesta necessitat de fer present la persona que ja no

hi és, aquest impuls indeturable, aquest intent de fer visible el que és invisible. I en aquest desig d'apel·lar a l'absència apareixen actes, gestos, detalls, un entorn, un record, una imatge...

Tot el que és visible serveix perquè pugui aflorar l'invisible, com en una esquerda.

I l'altre fet amb el qual em vaig trobar va ser la forma amb què fluïen els primers versos. Tenien un ritme sinco pat, molt proper a l'alè de la respiració. De manera que s'hi feia molt perceptible el pas del temps, la lentitud amb què fluïa la vida i alhora s'acabava. El llibre va anar creixent de forma gradual i amb aquesta voluntat de buscar una dicció que defugís el sentimentalisme i que s'enfondís en una simbologia compartible. Per tant, és un llibre que neix com una pulsio i com una forma d'universalització. D'altra banda, és un sol poema dividit en cinquanta-dues parts, a més de dues antífonas. La paraula pot tenir, de vegades, aquesta capacitat de salvació, perquè encara que el buit per la pèrdua d'un ésser estimat hi serà sempre i produeix dolor, la paraula fa reviure el dolor i alhora (paradoxalment) el redimeix.

Hi ha alguns temes, sigui per proximitat afectiva, sigui per interès artístic, que us han portat a escriure novel·les?

Sempre que he escrit alguna novel·la ha estat perquè m'hi ha mogut alguna passió afectiva o artística. La primera va ser la novel·la juvenil *Envia'ns un àngel*; després va venir *L'ànima del freixe*, que va néixer arran del quadern del meu besavi, que havia anat a la guerra del Rif el 1909 i que em va donar el seu fill, el meu avi de Castelló d'Empúries. I l'última és *La dona sense ulls*, que vaig escriure moguda per l'admiració que em va despertar l'obra de la pintora Àngeles Santos.

Fa pocs anys us va jubilar com a docent. Vau viure la condició de professora i escriptora d'una manera paral·lela o, en canvi, d'una manera ben trenada?

Agraeixo haver-me dedicat a la docència, que, com totes les feines, té els seus moments de satisfacció i de desengany. I ho agraeixo perquè estar al costat dels alumnes m'ha permès

>> El 2014, als Jardins de la Mercè, durant la presentació de *La dona sense ulls*.
Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. EL PUNT (MANEL LLADÓ).

mirar el món des d'una altra òptica. La seva energia, la il·lusió per estrenar la vida, són encomanadisses. I m'han ensenyat molt. De fet, les feines de docent i d'escriptora són, sovint, de mal combinar, perquè la tasca d'ensenyant exigeix molt. En la meua etapa com a professora, aprofitava les vacances per escriure i així van néixer la majoria dels llibres de poemes que he escrit. I la vida a l'institut em va servir per situar-hi una novel·la juvenil, *Envia'ns un àngel*.

Quines coses us agradaria que els vostres alumnes haguessin retingut de les vostres classes?

La imatge d'una professora que els ha intentat transmetre l'amor a la llengua i a la literatura, al teatre i a les arts en general. D'una professora que valora la curiositat per aprendre, el respecte a tothom i la força de les paraules com a configuradores del pensament i del món.

Què és el que més trobeu a faltar de la vostra època com a docent?

Segurament el contacte amb l'alumnat, amb els seus dubtes i il·lusions. Poder veure als seus ulls l'alegria de saber llegir més enllà de les paraules, de descobrir tot el món que s'amaga en un poema o en un llibre, i acompanyar-los en aquesta etapa de creixement plena de contradiccions i de dubtes.

Creieu que les noves tecnologies afavoreixen el cultiu de la creativitat, la lectura, la imaginació, la reflexió...?

Depèn de com s'usin, però considero que tant poden limitar la creativitat com catapultar-la. La veritat és que, pensant en els joves, les noves tecnologies poden ofegar la seva capacitat de reflexió i el seu esperit crític, si es deixen endur pels flaixos del món audiovisual i de les xarxes. I això fa que moltes vegades el pensament no sigui un enfilall d'idees travades, sinó una acumulació d'instantànies inconnexes. Crec que les hem de saber utilitzar sense que ens ofeguïn i sense deixar de posar-hi mai el filtre del dubte, és a dir, sense abandonar el nostre esperit crític.

Ens fa patir l'avenir de la llengua. Ens podríeu donar tres receptes per fer-ne augmentar l'ús, especialment entre el jovent i els novinguts?

Com m'agradaria tenir una vareta màgica per saber de quina manera podem mantenir viva la llengua! Crec que en els últims anys ha patit una reculada en l'ús i que és necessari que s'introdueixi molt més en el món audiovisual (jocs, plataformes de cinema, canals de música...) i a les xarxes, especialment les que fa servir el jovent. Caldria que ens sentíssim responsables de l'ús i de la preservació de la llengua, i que la fés servir en qualsevol circumstància

i context. Hem perdut l'esperit d'orgull de fa uns vint anys, que impulsava els parlants a utilitzar-la i a defensar-la. I em fa por que ara es transformi en una llengua poc valorada i reconeguda. Tinc la percepció que, en els últims anys, el català, sobretot en una gran urbs com Barcelona, és, malauradament, una llengua ignorada en molts àmbits socials. I això és especialment perillós, perquè la converteix en una llengua innecessària per viure al país.

I el país? Com el veieu, de salut?

En aquests moments, és un país desconcertat. Té un gran potencial, però diria que està una mica perdut buscant la manera de sortir d'una situació que, per desgràcia, es perpetua com si estiguéssim immersos en un bucle o en una espiral. Hem de trobar les eines per sortir-ne.

Ens podríeu dir un somni que us agradaria que es fes realitat?

Si ha de ser personal, més que somni és un desig: continuar escrivint. Si ha de ser col·lectiu, que puguem decidir el nostre futur com a país i que pervisqui la nostra llengua.

Què us ha ensenyat la vida, fins ara?

M'ha ensenyat que s'ha de viure i que s'ha de gaudir d'aquests petits moments i gestos que ens ofereix: una conversa amb amics, un bon llibre, una passejada prop del mar o a la muntanya... Ara bé, si hagués de respondre què he après de la vida, diria que n'he après que cal viure amb amor i respecte. Que la vida està plena d'interrogants, que els humans som fràgils, que ens movem massa sovint per interessos econòmics i per ambició personal; que repetim, per desventura, els mateixos errors: la guerra, la destrucció de la natura i del planeta... Però, malgrat tot, n'he après que per lluitar contra això, cal viure amb amor, respecte i compromís.

Com us agradaria acabar aquesta entrevista?

Amb l'esperança que el món deixi de ser tan injust amb els desvalguts i amb els que són simplement víctimes d'un sistema o d'un govern autocràtic. I tant de bo l'art i la cultura poguessin contribuir a posar fi a la barbàrie. Per a què són, els desitjos i els somnis, sinó per esdevenir realitat?